

Efnisyfirlit

Útdráttur	i
Abstract	iii
Formáli	vi
Efnisyfirlit.....	vii
Töflur	x
Myndir	xi
Hugtök og skammstafanir.....	xii
Þakkir	xvi
Inngangur	1
1 Aldraðir á Íslandi.....	3
1.1 Aldur.....	3
1.2 Líffræðilegur aldur	3
1.3 Félagslegur aldur	4
1.4 Sálrænn aldur.....	5
1.5 Öldrun og tannheilsa.....	5
2 Samfélagið og stefna í málefnum aldraðra	9
2.1 Heilbrigðismarkmið í þágu aldraðra á Íslandi	10
2.2 Stefna í málefnum aldraðra	11
2.3 Færni- og heilsufarsnefnd.....	11
2.4 Opín öldrunarþjónusta	12
2.4.1 Heimþjónusta.....	12
2.4.2 Þjónustumiðstöðvar	13
2.4.3 Dagdvöl	13
2.4.4 Þjónustuíbúðir.....	13
2.5 Stofnanþjónusta	13
2.5.1 Dvalarheimili og sambýli	13
2.5.2 Hjúkrunarheimili	14
2.6 Eftirlit með heilbrigðisþjónustu.....	14
2.6.1 Mat á raunverulegum aðbúnaði íbúa	14
2.6.2 Formlegir og óformlegir aðilar í umönnun.....	15
2.7 Tannheilsa aldraða og Sjúkratryggingar Íslands	16
2.7.1 Þátttaka SÍ í kostaði við tannlækningar aldraðra.....	16
2.7.2 Þátttaka SÍ vegna lausra tanngerva.....	17
2.7.3 Þátttaka SÍ vegna tannplanta hjá tannlausum	18
2.7.4 Þátttaka SÍ í tanngerfum og tannplöntum vegna tennta einstaklinga	18
2.8 Kröfufýsing öldrunarþjónustu - tannlæknaþjónusta	18

3 Hugmyndafræði um sjúkdóma, heilsu og líðan	19
3.1 Afleiðingar sjúkdóma á heilsufar	20
3.2 Alþjóðlega flokkunarkerfið um færni, fötlun og heilsu- ICF	20
4 Áhættuþættir tannsjúkdóma og forvarnir	25
4.1 Umhverfi, áhættuþættir og tannsjúkdómar	25
4.2 Birtingamynd tannsjúkdóma meðal aldraðra.....	26
4.2.1 Náttúrulegar varnir gegn tannsjúkdómum.....	27
4.2.2 Tanntap, beineyðing og munnheilsa.....	27
4.2.3 Sjúkdómar lyf og munnvatn	28
4.2.4 Tannslit og glerungseyðing	29
4.2.5 Sjúkdómar í tannholdi og tannvegi.....	29
4.2.6 Heilgómar og sjúkdómar í slímhúð og munnvikum.....	30
4.2.7 Önnur tanngervi og tannsjúkdómar	31
4.3 Forvarnir og tannsjúkdómar hjá öldruðum.....	32
4.3.1 Fyrsta stigs forvarnir.....	32
4.3.2 Annars stigs forvarnir	33
4.3.3 Þriðja stigs forvarnir	35
4.4 Lífsgæði og tannheilsa.....	36
5 Markmið rannsókna	39
5.1 Aðferðir	40
5.2 Rannsóknarsnið	40
5.2.1 Leyfi og upplýst samþykki	40
5.2.2 Þátttakendur	40
5.2.3 Siðferðisleg álitamál	41
5.3 Mælitæki.....	41
5.3.1 Mælitæki Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar.....	41
5.3.2 Klínísk skoðun og skráning á tannheilsu.....	42
5.3.3 Oral health impact profile (OHIP) lífsgæðakvarðinn.....	42
5.3.4 Réttmæti og áreiðanleiki.....	43
5.4 Mælingar.....	44
5.4.1 Skýribreytur.....	44
5.4.2 Útkomubreytur	45
5.4.3 Leiðréttingabreytur	45
5.5 Úrvinnsla	46
5.5.1 Tölfræðiaðferðir	46
5.5.2 Takmarkanir rannsókna.....	47
6 Niðurstöður.....	49
6.1 Úrtak	49
6.2 Lýðfræðilegar breytur.....	49

6.3	Klínísk tannheilsa	50
6.3.1	Meðferðarþörf.....	53
6.3.2	Notkun og auðkenning lausra tanngerva	53
6.3.3	Mat á eigin tannheilsu og heilsufari	54
6.3.4	Tannheilbrigðisþjónusta og munnhirða.....	54
6.3.5	Reykingar og lífsgæði.....	56
6.4	Lífsgæði mæld með OHIP-ICE	57
6.5	H ₀ Enginn munur er á lífsgæðum eftir tönnum eða tanngervum.....	64
6.6	H ₀ Tannheilsa hefur sömu áhrif á lífsgæði karla og kvenna.....	66
7	Umræður.....	69
7.1.1	Rannsóknarspurning og tilgátur	69
7.1.2	Samanburður við aðrar rannsóknir	71
7.1.3	Innra og ytra réttmæti	72
7.1.4	Frekari rannsóknir	72
7.1.5	Fræðilegt og hagnýtt mikilvægi.....	72
7.1.6	Ályktun	73
	Heimildir.....	75
	Viðauki.....	88
	OHIP-ICE spurningarlistinn.....	88

Töflur

Tafla 1. Réttur aldraðra til endurgreiðslu á tannlæknakostnaði.....	17
Tafla 2. ICF kóðun á harða góm (e. Hard palate).....	22
Tafla 3. Bakgrunnur þátttakenda.	50
Tafla 4. Ástand tanna í klínískri skoðun.....	51
Tafla 5. Tegundir tanngerva í klínískri skoðun.	52
Tafla 6. Mat þátttakenda á eigin heilsufari.	54
Tafla 7. Notkun tannheilbrigðisþjónustu meðal þátttakenda.....	54
Tafla 8. Ástæða fyrir komu til tannlæknis.....	55
Tafla 9. Tíðni munnþurrks síðustu fjórar vikur.	55
Tafla 10. Árum varið í reykingar.....	56
Tafla 11. Reykingar og meðaltöl á lífsgæðakvörðunum.	57
Tafla 12. Meðaltal og dreifing gilda á undirkvörðum OHIP-ICE.	59
Tafla 13. Meðalgildi eftir tanngervum í báðum gömum á lífsgæðakvarðanum.	63
Tafla 14. Samanburður meðalgilda á undirkvörðum eftir tönnum og tanngervum.....	64
Tafla 15. Samanburður meðaltala á undirkvörðum eftir kyni.	67

Myndir

Mynd 1. Tannheilsa, öldrun og breytingar á umönnunarþörf.....	7
Mynd 2. ICF kerfið og tengsl tann- og munnheilsu við færni og fötlun.	21
Mynd 3. Líkan um samfélagstengsl, áhættuþætti og tannátu.	26
Mynd 4. Flæðirit yfir úrtaksval og fjölda þátttakenda í rannsókn.	49
Mynd 5. Dreifing stiga eftir kyni á lífsgæðakvarðanum.	58
Mynd 6. Meðaltalsgildi á undirkvörðum OHIP ICE.	58
Mynd 7. Dreifing stiga á lífsgæðakvarðanum eftir tanngervum.	63